

Put ka pravdi

PORTRET SUDIJE:

SVESTAN SVOJE ODGOVORNOSTI

Vesko Krstajić *SUDIJA VEĆA ZA RATNE ZLOČINE OKRUŽNOG SUDA U BEOGRADU*

Krivična dela ratnih zločina rasuta su u vremenu, u prostoru, opterećena velikim brojem izvršilaca, brojnim žrtvama, gde nema materijalnih dokaza, gde moraju da se saslušaju mnogi svedoci, ne očevidci već svedoci iz "druge ruke". Ići tim tragovima i sklapati mozaik je u profesionalnom smislu veliki izazov i nisam mogao da mu odolim

Profesionalna biografija sudije Veska Krstajića započinje 1986. godine u Opštinskom sudu u Vrbasu. Zbog nedostatka sudijskog kadra, 1994. godine, kada je u sudu koji je imao devet sudija ostalo samo četvoro, jer su sudije odlazile u advokaturu, godinu i po dana radio je istrage i parnične predmete. U Okružnom sudu u Novom Sadu kao sudija krivičar u prvom stepenu, počinje da radi 1997. godine, odakle, 2003, prelazi u Veća za ratne zločine Okružnog suda u Beogradu.

Na početku razgovora za „Pravdu u tranziciji“ kaže da je to za njega bio „svojevrsan profesionalni izazov“.

– U okružnim sudovima, u prvostepenim krivičnim procesima, radili smo teška krivična dela, činjenično-pravno složena, sa većim brojem

izvršilaca, sudili smo otmice, teška razbojništva, ubistva... Krivična dela ratnih zločina su znatno kompleksnija, nešto novo u našem sudijskom iskustvu. To su krivična dela rasuta u vremenu, rasuta u prostoru, opterećena, po pravilu, velikim brojem izvršilaca, brojnim žrtvama. To su "priče" gde nema materijalnih dokaza na koje smo inače navikli u običnim, redovnim procedurama, kao što su tragovi na licu mesta, tragovi barutnih čestica.... To su "priče" stare 10-15 godina, gde moraju da se saslušaju mnogi svedoci, ne očevidci već svedoci iz "druge ruke", koji su čuli neke priče i onda ići tim tragovima i sklapati mozaik. To je, u profesionalnom smislu, veliki izazov i nisam mogao da mu odolim.

Predsedavali ste većem koje je prvostepeno presudilo "slučaj Ovčara". To je prva presuda Veća za ratne zločine. Kako ste cenili verodostojnost iskaza i tih svedoka iz "druge ruke", bilo ih je mnogo.

- Što je veći protok vremena od događaja, to je svedok kao dokazno sredstvo sve manje i manje pouzdano, jer kod svakog čoveka neumitan je proces zaboravljanja, posebno ako su prisustvovali događaju koji je strašan. Tada su ljudi skloni da te stvari još više potiskuju i zaboravljaju.

U tom smislu, imamo veliki problem sa pouzdanosti tih kazivanja posle toliko godina od događaja. Možda svedoci i neće svesno da zaobilaze istinu, neće svesno da nas upute u pogrešnom smeru, nego najiskrenije pokušavaju da nam prezentuju ono šta je bilo, ali posle petnaest godina, u tim krivičnim delima koja su rasuta u vremenu i prostoru, jako im je teško da se vrate na svaki segment dešavanja.

Navešću primer neke kafanske svađe koja je rezultirala ubistvom. U tom slučaju imamo onoga ko je pucao, imamo svedoke i s jedne i s druge strane, u pitanju je trenutno krivično delo koje ima svoju predistoriju možda oko sat vremena i ograničeno je u vremenu i prostoru. Kao drugi primer, navešću "Ovčaru", gde je na suđenju saslušano preko 70 svedoka. U "slučaju Ovčara" imate događaj koji je ujutro počeo pred vukovarskom bolnicom sa trijažom zarobljenika koji se oko podne prenosi na kasarnu gde dolaze autobusi sa zarobljenima, poslepodne se nastavlja pet-šest kilometara dalje, kod hangara na Ovčari i potom traje skoro cele noći na lokalitetu Grabovo, kilometar i po dalje od Ovčare.

U tom celodnevnom dešavanju, u svakom momentu imate puno ljudi, učesnika, bilo kod bolnice, kod kasarne, na Ovčari, Grabovu i sada treba očekivati od svedoka da se o svakom segmentu vremenskog dešavanja i svakom lokalitetu, posle 15 godina, opredeli da li je i kada bio tamo, da li je i koga video i

kakve su bile aktivnosti tih ljudi o kojima treba da nam svedoči. Pa i kada se pođe od najboljih namera svedoka da neće da laže, da svesno prikriva stvari, potpuno je razumljivo da je posle toliko godina izgubio i vremensku i prostornu orijentaciju. Zbog toga, iz mnogo priča, puno segmenata, pokušavamo da sklopimo mozaik dešavanja. Zato je normalno da tim svedocima u nekim delovima prihvatimo kazivanja jer se uklapaju u celinu dešavanja koju smo sklopili iz svih svedočenja, a u nekim segmentima da kazivanje ne prihvatimo jer ne odgovara stvarnosti.

Dodatno, ljudi su u međuvremenu za sve te godine u raznim prilikama međusobno razmenjivali svoje priče, informacije, pa se objektivno postavlja pitanje šta je posle petnaest godina tu rezultat njegovog stvarnog sećanja, a šta rezultat podsećanja od drugih.

Problem je i što svedok koji još nije bio saslušan danima u štampi čita šta su rekli svedoci pre njega, pa nisam bio jednom u prilici da u sudnici svedok na moje pitanje odakle zna odgovori da je to pročitao u novinama.

Haški svedok

Prošle godine, u predmetu "Ovčara", pokušali smo da dođemo do jednog svedoka koji je svedočio u predmetima "Milošević" i "Dokmanović". Znali smo njegovu oznaku iz spisa i znali smo da taj svedok ima validnih saznanja za naš predmet. Pokušali smo preko službe Haškog tribunala za zaštitu žrtava i svedoka da taj svedok svedoči i kod nas, ali je on odbio da svedoči na bilo koji način.

Kao predsedavajući sudskog veća u procesu "Ovčara", koliko ste bili svesni odgovornosti da pokažete i međunarodnoj i našoj javnosti da je naše pravosuđe sposobno da sudi ratne zločine?

- Te vrste odgovornosti bio sam svestan onog trenutka kada sam prihvatio da radim u Veću za ratne zločine, mada sam i ranije radio u predmetima koji su bili pod intenzivnijom lupom javnosti. Javnost rada u sudnicama je ustavna, zakonska kategorija, pretresi su javni i samo izuzetno javnost može biti isključena. Smatram da ta javnost ima pozitivan uticaj na sve učesnike u sudskom postupku i na pretresno veće, branioce i tužioce.

Pojačano interesovanje javnosti ima pozitivan uticaj na odnos svih ljudi u sudnici prema onome šta rade, za razliku od nekih predmeta koji medijski nisu interesantni, kada smo objektivno svi malo opušteniji. Potpuno sam bio svestan odgovornosti. Imamo Zakon o saradnji sa Haškim tribunalom, sudije su prošle i određenu edukaciju iz međunarodnog humanitarnog prava, ali smo se i privatno usavršavali. Odredbom 10. Statuta Haškog tribunala propisano je da haški sud ima primat u odnosu na domaće pravosuđe. To znači da u svakom trenutku Haški tribunal može da preuzme predmet od nas, bez obzira u kojoj je fazi, pa čak i naš pravosnažno okončan predmet može da oceni kao predmet u kome nisu poštovana sva prava, pre svega prava okrivljenog. Korektno i fer suđenje podrazumeva korektnu i fer proceduru, pa ukoliko Haški tribunal čak i u pravosnažnom predmetu oceni da na suđenju toga nije bilo, može da ga uzme od našeg pravosuđa i predmet ponovo sudi. Sudsko veće koje je sudilo "Ovčaru" bilo je toga svesno. Bili smo svesni te vrste monitoringa i odgovornosti koju imamo, jer sigurno bi bilo sramota i za naše pravosuđe, našu zemlju i nas lično da se tako nešto desi.

U predmetima koje sudite u Veću za ratne zločine, pored "Ovčare", tu su i "Škorpioni" i "Zvornik", kako doživljavate susret u sudnici optuženih, žrtava, svedoka, porodica žrtava, porodica optuženih?

- Takvu situaciju imamo i kada su u pitanju i druga krivična dela iz redovnih postupaka u okružnim sudovima, da u istoj prostoriji budu optuženi, žrtve, rodbina žrtava, rodbina optuženih i uvek postoji animozitet između te dve grupacije ljudi. U tom smislu to nije novo za nas. Kada su u pitanju ratni zločini, to nosi težu dimenziju zato što su to zločini koji su počinjeni u nekim potpuno drugim kontekstima.

Ilustracije radi, imali smo situaciju na suđenju za "Ovčaru", da svedoči čovek koji je bio na drugoj strani, pa su se u sudnici suočavali ljudi koji su se gledali preko žice, pucali jedni u druge i u tim trenucima želeli smrt jedni drugih.

U sudnici, kada su došli u situaciju da se ponovo sretnu, svedok iz Hrvatske je rekao - Srbi su krenuli za svojim nekih idealima, mi Hrvati za nekim svojim idealima. Bili smo mladi i tada smo imali svoje ideale.

Zarad tih ideala i u ime njih, ljudi su izvršili neobjašnjivo teške zločine, ljudi su ubijali one koje ne poznaju i prema kojima nisu imali lični odnos. U redovnim procedurama imamo situaciju da je neko nekoga ubio zbog osvete, međusobne netrpeljivosti, po pravilu ti ljudi su se međusobno poznavali i imali su neki lični odnos koji je kulminirao ubistvom. Kod ratnih zločina toga nema. Po pravilu, počinioci i žrtve nemaju nikakav lični odnos i to dodatno komplikuje stvari u sudnici, u smislu što je rodbini žrtava

nerazumljivo zašto su optuženi to uradili kada žrtvu nisu ni poznavali niti im je išta uradila već je negde bila zarobljena.

Bez TV kamera

Šta mislite o televizijskim prenosima naših suđenja za ratne zločine?

- Nadam se i očekujem da u naše sudnice nećemo uvesti televizijske kamere, mada takvih zalaganja ima. Ne mislim da sudnice treba u takvoj meri da budu izložene opštem pogledu javnosti.

Da li je bilo pretnji članovima sudskog veća koje je sudilo "Ovčaru"?

- Ne. Svi koji radimo u ovakvim predmetima smo bezbednosno pokriveni, prave se bezbednosne procene. Nisam primetio svoju bezbednosnu ugroženost. Nikakvih pretnji, pa ni u nagoveštaju, nije bilo ni meni, niti članovima sudskog veća.

Da li smrt Slobodana Miloševića u Hagu i obustavljanje procesa protiv njega u Tribunalu, posredno, može da se odrazi na suđenja za ratne zločine kod nas?

- Smatram da to neće imati uticaja na suđenja kod nas. I u Veću smo razgovarali o tome, odnosno šta sa iskazima svedoka koji su saslušani u procesu Miloševiću, a vezani su za naše predmete i koji bi mogli biti interesantni i za naša suđenja. Zaključili smo da uticaja neće biti. Bićemo u situaciji da neke svedoke možemo saslušati, a neke ne. Nećemo moći da ih saslušamo ako su pod zaštitnim merama Haškog tribunala, a u predmetu "Milošević" bilo ih je puno, što znači nećemo znati identitet svedoka, neki su dislocirani, bezbedno sklonjeni i neće želeći da svedoče u našim predmetima.

Smrt Miloševića i okončanje postupka u ovom smislu ne znači ništa. Jer, i da je proces protiv njega i dalje u toku, bili bismo u istoj situaciji i pred problemom da li možemo ili ne možemo da obezbedimo određenog svedoka.

Da li suđenja za ratne zločine doprinose da javnost u Srbiji sazna o nekim događajima koji su se desili u prošlosti?

- Svakako. Sada smo u situaciji da, posle dugo vremena zataškavanja, saznamo neke stvari. Bio bih zagovornik da se ova suđenja više medijski prate. To važi i za suđenja u regionu. Stalno se bunimo kako mi našima sudimo, kako Haški tribunal sudi samo našima, a ko sudi počinocima nad našim žrtvama. Potpuno je prirodno da svako sudi svojim. Kakav bi bio odijum javnosti kada bi mi počinioce, naše državljane isporučivali sudovima u regionu. Smatram da naši sudovi treba da sude našim državljanima, a verujem i da bi svaki naš državljanin rekao da želi da mu sudi sud njegove zemlje.

Kako medijski pokrивamo suđenja gde oni sude njihovima? U našoj zemlji - nikako. Koliko se piše o predmetima koji se sude u Zagrebu, Splitu, Sarajevu? Jako malo. Zalažem se da se iz svih sudnica u regionu što više izveštava, da vidimo šta se i tamo stvarno deševa.

Kako ocenjujete pisanje naših medija sa suđenja za ratne zločine?

- Korektna su. Ona mogu u jednom delu i da nam zasmetaju, u onom smislu da su svedoci koji svedoče posle petnaest godina puno zaboravili, u međuvremenu čuli razne priče, a dok se ne saslušaju, u novinama pročitaju iskaze drugih svedoka, pa se postavlja pitanje da li je takav svedok ustvari udaljen iz sudnice do svog svedočenja.

Svedok danima u štampi čita šta su sve rekli drugi pre njega. To može da nam zasmeta, jer nije mi se jednom dogodilo da mi u sudnici svedok na pitanje odakle to zna, kaže da je to pročitao u novinama. Ne vidim pravi način kako da se pomire ta dva suprotstavljena interesa. Možda, kada bi se mediji ograničili na izveštavanje iz sudnice uopšteno, ne iznoseći detalje, jer mi na detaljima, sitnicama i proveravamo kazivanje svedoka.

Da li će i koliko olakšati rad suda formiranje Službe za podršku svedocima i žrtvama?

- Svakako će to olakšati naš rad. Iz dosadašnjih suđenja nesporno je da su neki naši državljani učestvovali u ratu kao pripadnici dobrovoljačkih jedinica ili su iz tih regiona došli i uzeli naše državljanstvo, a terete se da su u svojim matičnim republikama nešto uradili. Sada imate situaciju da po pravilu imate okrivljene ovde, a svedoke i žrtve tamo. Postavlja se pitanje kako žrtve i svedoke dovesti da svedoče. Da svedoci sami dođu i svedoče, da se sretnu sa ljudima koje terete za teška krivična dela, teško je očekivati. Zato će nam ova služba za podršku svedocima pomoći u tome. Bićemo rasterećeni da razmišljamo kako će svedok doći, ko će ga na graničnom prelazu sačekati, gde će spavati, kako će bezbednosno biti pokriveni, kako će otići iz Beograda.

To smo do sada mi morali da radimo, a taj posao će preuzeti služba koja je formirana, pa ćemo mi biti rasterećeni.

Ljiljana Janković